Török Eszter

Fiatalok a digitális térben: tudatos médiahasználat és a bűnmegelőzés lehetőségei

A XXI. századot a digitalizáció és az információs technológiák robbanásszerű fejlődése határozza meg, amely átalakítja a társadalmi működés, a kommunikáció és az emberi kapcsolattartás formáit. A virtuális eszközök és hálózati platformok immár a mindennapi élet integráns részévé váltak, meghatározva a tanulás, a munkavégzés, az ügyintézés, valamint az emberi kapcsolattartás kereteit. E folyamatok hatása nem csupán gazdasági és kulturális dimenziókban érzékelhető, hanem a társadalmi normarendszer, a jogérvényesülés és a bűnmegelőzés területén is új kihívásokat teremt. A társadalmi változások hatásai különösen a gyermek- és fiatalkorú korosztály körében érvényesülnek, akik az online technológiák legintenzívebb használóiként fokozottan ki vannak téve a virtuális térben megjelenő veszélyeknek. A digitalizáció térnyerése nem csupán e korosztály mindennapi életmódját formálta át, hanem új típusú kockázatokat és bűnmegelőzési kihívásokat is eredményezett.

A tudatos médiahasználat – mint a digitális kompetenciák és a kritikai gondolkodás fejlesztésének integrált eleme – kiemelt szerepet tölt be a fiatalkorúak önvédelmi képességének erősítésében, valamint a jogellenes cselekmények megelőzésében. Az online környezet sajátossága, hogy a veszélyek, így különösen az online zaklatás, a személyes adatokkal való visszaélés és a manipuláció különböző formái látszólag rejtetten, de közvetlenül befolyásolják a gyermek- és fiatalkorúak személyiségfejlődését, társas kapcsolatait és biztonságérzetét. Életkori sajátosságaik, pszichológiai fejlettségük és jogi státuszuk következtében a fiatalkorúak fokozottan sérülékenyek a virtuális környezetben megjelenő veszélyekkel szemben, s nemritkán tudattalanul vagy kortársi nyomás hatására maguk is elkövetői magatartásformákat tanúsítanak.

E körülmények összessége indokolttá teszi a bűnmegelőzés újragondolását, amelynek egyik alapvető pillére a tudatos médiahasználatra épülő prevenciós szemlélet beépítése a köznevelés rendszerébe. Az államnak, az oktatási intézményeknek és a szülőknek a szerepe kulcsfontosságú, hiszen a preventív szemléletformálás csak együttműködésen alapuló, komplex társadalmi keretben lehet eredményes.

A szerző doktoranda, PTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Jelen tanulmány célja, hogy a fiatalkorúakat érintő digitális kockázati tényezőkön keresztül bemutassa a tudatos médiahasználat bűnmegelőzési szerepét, különös tekintettel az oktatási intézmények és a szülők felelősségére, valamint a korai prevenció és szemléletformálás meghatározó jelentőségére.

I. A közösségi média szerepe a fiatalkorúak digitális térben való jelenlétében

A közösségi média a digitalizáció egyik legmeghatározóbb társadalmi jelensége, amely sajátos virtuális közösségeket hoz létre, és a társas interakciók új formáit teremti meg. E platformokhoz a felhasználók szabadon csatlakozhatnak, tartalmakat oszthatnak meg, valamint közvetlen, sokszor látszólag külső kontroll nélküli kapcsolatokat alakíthatnak ki egymással. Ugyanakkor e szabadság korlátozott, mivel a közösségimédia-platformok működése a szolgáltatók által meghatározott általános szerződési feltételek, adatkezelési szabályzatok és moderációs mechanizmusok[1] keretei között zajlik. A legnépszerűbb platformok közé tartozik a magyar fiatalok körében a YouTube, a TikTok, az Instagram és a Facebook, míg a fiatalabb korosztályok körében az online játékok (pl. Fortnite, Minecraft) játszanak kiemelt szerepet.[2] Ezek a játékok sajátos vonzerejüket a közösségi élményben, az új, érzéki szinten is ható virtuális világban való részvételben, valamint az egyéni

1 Megjegyzés: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatásokról és az (EU) 2019/1020 rendelet módosításáról (Digitális Szolgáltatásokról szóló rendelet, DSA), különösen a 15., 20. és 21. cikk kifejezetten előírja, hogy a nagy online platformoknak átlátható és arányos moderációs eljárásokat kell működtetniük, valamint lehetőséget kell biztosítaniuk a felhasználók számára a döntésekkel szembeni jogorvoslatra.

2 Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság: a 13–16 éves korosztály közösségimédia-használati szokásait felmérő kutatása. 2024. nmhh.hu/cikk/248473/A_1316_eves_korosztaly_kozossegimediahasznalati_szokasait_felmero_kutatas_eredmenyei.

karakteralakítás szabadságában nyerik. A magyar fiatalok körében kiemelkedő népszerűségnek örvendenek az úgynevezett MMORPG-k (Massively Multiplayer Online Role-Playing Games), amelyek a közösségi interakció, a kaland és a jutalmazási rendszer révén hosszú órákra képesek a képernyő elé kötni a felhasználókat.[3]

A fiatalkorúak számára a digitális térben való jelenlét a játékokon túlmenően különösen vonzó, mivel egyszerű és gyors módot kínál a társas kapcsolatok fenntartására, az önkifejezésre, valamint az identitásformálás folyamatára. A közösségi platformok technológiai adottságaik révén lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy tartalmakat hozzanak létre, azokat széles körben megosszák, továbbá egyidejű online kapcsolatot alakítsanak ki másokkal. E sajátosságok ugyanakkor komoly kockázatokat is hordoznak. Az információk rendkívül gyors terjedése következtében a fiatalok fokozottan ki vannak téve az álhíreknek, a szélsőséges vagy gyűlöletkeltő tartalmaknak, valamint az online zaklatás különböző formáinak, amelyek a bűnmegelőzés szempontjából is komoly kihívást jelentenek. Az UNICEF 2019-ben kiadott jelentése[4] szerint minden harmadik fiatal találkozott már online zaklatással, és minden ötödik érintettként is megélte azt. A fiatalok gyakran olyan helyzetekbe kerülnek az online térben, ahol korlátozott élettapasztalattal, kevés konfliktuskezelési eszközzel és esetenként hiányos bizalmi háttérrel rendelkeznek. Mindez indokolttá teszi annak részletes vizsgálatát, hogy a digitális térben milyen kockázati tényezők veszélyeztetik a fiatalkorúak biztonságát és fejlődését.

II. Kockázati tényezők az online térben

Az online jelenlét mindennapossá válásával együtt megjelentek azok a kockázati tényezők, amelyek a gyermekek és fiatalok biztonságát, mentális jóllétét és személyiségi jogait egyaránt érintik. A közösségi média és az online játékok világa a fiatalkorúak társas kapcsolataira, önképére és értékrendjére is jelentős hatást gyakorol, hiszen e felületek a szocializáció új színtereivé váltak. A digitális tér ugyan új lehetőségeket kínál a kommunikációra, az önkifejezésre és a tanulásra, ugyanakkor olyan komplex környezetet teremt, amelyben a fiatal felhasználók fokozottan ki vannak téve különféle veszélyeknek. E tényezők feltárása és értelmezése alapvető jelentőségű a bűnmegelőzés szempontjából is, mivel csak a veszélyek pontos azonosítása teremthet alapot a megfelelő megelőzési és beavatkozási mechanizmusok kialakításához.

A digitális környezethez kapcsolódó veszélyek pszichológiai, technológiai és társadalmi szinten egyaránt megjelennek. Pszichológiai szempontból a legjelentősebb kockázatokat az életkori sajátosságokból és a fejlődéslélektani tényezőkből fakadó sebezhetőségek jelentik. A mindennapi életben egyre gyakoribb, hogy már az egészen kisgyermekek is rendszeresen találkoznak digitális tartalmakkal, gyakran szülői felügyelet nélkül. A közösségimédia-használat életkori határa is folyamatosan tolódik lefelé: számos fiatalkorú már 13 éves kora előtt regisztrál a különböző platformokra, gyakran valótlan életkort megadva. Ez különösen kockázatos, mivel a fiatalkorúak nem rendelkeznek azokkal a kognitív és érzelmi feldolgozási képességekkel, amelyek szükségesek a látott tartalmak kritikus értelmezéséhez. A felnőtt felügyelet hiánya tovább fokozza a sebezhetőséget, hiszen a fiatalkorúak így védtelenebbé válnak az online környezet pszichológiai és szociális veszélyeivel szemben.[5] További probléma, hogy a digitális eszközökhöz, így különösen az okostelefonokhoz és tabletekhez való korai hozzáférés a függőségek kialakulásának egyik legjelentősebb rizikófaktora. Minél fiatalabb korban kerül valaki kapcsolatba digitális technológiákkal, annál nagyobb a valószínűsége, hogy függőségi mintázat alakul ki nála.[6] Neurobiológiai kutatások szerint a túlzott digitális ingerterhelés a dopaminrendszer működését is módosítja: az állandó jutalmazásra épülő applikációk és játékok mesterségesen magasan tartják a dopaminszintet, ezzel a függőség kialakulásához hasonló idegrendszeri mechanizmusokat aktiválnak.[7] A pszichológiai sebezhetőséget nem csupán a tartalmak feldolgozásának nehézsége, hanem a túlzott online jelenlétből fakadó mentális teljesítménycsökkenés is erősíti. Az állandó online aktivitás, valamint a multitasking tartósan rontja a koncentrációs képességet, és hosszú távon negatívan hat a tanulási teljesítményre. Magyar empirikus vizsgálatok kimutatták, hogy a problémás közösségimédia-használat – amelyet jellemzően rövid, gyorsan váltakozó vizuális tartalmak fogyasztása kísér - szignifikáns kapcsolatban áll a depresszív tünetekkel és a nem megfelelő érzelemszabályozással a serdülőkorúak körében.[8] A problémát tovább mélyíti a „FoMO" *(Fear of Missing Out),* azaz a kimaradástól való félelem, amely a digitális környezethez kötődő szorongás egyik tipikus formája,[9] és amely a kirekesztettség élményét növeli. Az internet személytelen kommunikációs közegében az érzelmi kontroll gyengülése és az indulatok kontrollálatlansága egyre gyakoribb a fiatalok körében.[10] Az anonimitás, vagyis a név nélküliség és az „álarc mögé bújás" lehetősége erősíti ezt a tendenciát. Az online tér gyakran szabályok és következmények nélküli közegként jelenik meg a fiatalok számára, ahol az impulzív cselekvések és a reflexszerű reakciók dominálnak. Az NMHH ezt a tendenciát az ún. „online kulcsosgyermek-effektus" fogalmával írja le, utalva arra, hogy a gyermekek az online térben sokszor felnőtt felügyelete nélkül, saját döntéseik alapján,

3 Pongrácz Ildikó: Gyermek a digitális világ útvesztőiben – veszélyek és lehetőségek. *Miskolci Jogtudó,* 2019/2. 64.

4 UNICEF: More than a third of young people in 30 countries report being a victim of online bullying (Press release), New York, UNICEF, 2019. www.unicef.org/press-releases/unicef-poll-more-third-young-people-30-countries-report-being-victim-online-bullying.

5 Németh Zsolt: A média és a kibervilág hatása a fiatalkorúak bűnözésére, *Jogi Fórum,* 2024. április 12. www.jogiforum.hu/publikacio/2024/04/12/a-media-es-a-kibervilag-hatasa-a-fiatalkoruak-bunozesere.

6 Kapus Krisztián: *Internetfüggőség és kiégés a középiskolai oktatásban* (doktori értekezés), Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Klinikai Idegtudományok Doktori Iskola, Pécs, 2021.

7 Pongácz i. m. 63.

8 Szabó Barbara – Koncz Patrik – Király Orsolya – Koronczai Beatrix – Paksi Borbála – Demetrovics Zsolt: A problémás közösségimédia-használat és a mentális egészség kapcsolata magyar kamaszok körében, *Szegedi Pszichológiai Tanulmányok,* 9. évf., 1. sz., 2022, 1–15. acta.bibl.u-szeged.hu/78381/1/impulzus_009_001_006.pdf?

9 Pászor–Bak: *Folyton online: A közösségi média használat, a társas kapcsolatok és a boldogság összefüggései az Y és Z generáció tekintetében.* XVII. Nemzetközi Tudományos Napok Konferencia: A Tudományos Napok Publikációi, 2020. 922.

10 Tari Annamária: *Bátor generációk, SzorongokTehatVagyok,* Tericum Könyvkiadó, Budapest, 2017. 59.

iránymutatás nélkül mozognak.[11] A technológiai kockázati tényezők közül leginkább a digitális írástudás hiánya fokozza a fiatalkorúak sérülékenységét. E kompetencia nem csupán technikai készségeket jelent, hanem magában foglalja az online környezet kritikai, etikai és adatvédelmi aspektusainak ismeretét is. A fiatalkorúak gyakran nem rendelkeznek kellő tudással a személyes adataik megosztásának következményeiről, így a közösségi médiában önként közzétett információk például fényképek, tartózkodási hely vagy érzelmi állapot alapján nő a profil-összekapcsolás és az adathalászat veszélye.[12]

Az egyéni szintű technológiai hiányosságokat tovább erősítik azok a társadalmi és közösségi tényezők, amelyek a fiatalkorúak online környezetben való részvételét meghatározzák. A társadalmi kockázatok a digitális közösségi folyamatokból és mintázatokból erednek, amelyek érdemben formálják a fiatalok értékrendjét, önértékelését és társas kapcsolatrendszerét. A virtuális térben kialakuló normák, viselkedésminták és kommunikációs szokások gyakran olyan rejtett társadalmi nyomást generálnak, amely torzíthatja a személyiségfejlődést, és kedvezőtlenül befolyásolhatja a döntéshozatali mechanizmusokat. A társadalmi kockázatok között kiemelt jelentőséggel bír a kortárs csoportok hatása, valamint a közösségi elvárásoknak való megfelelés kényszere. Az ún. challenge-kultúra – vagyis az online kihívásokhoz való csatlakozás és azok teljesítésének trendje – a társas megerősítés és elismerés új formáját hozta létre, amely a fiatalkorúak számára fokozott pszichológiai és bűnmegelőzési kockázatot hordoz. A kortárs mintákhoz való igazodás sok esetben a közösségi média által közvetített, torzított értékrendek átvételét eredményezi, ami az identitás, az önértékelés és a társas elismerés iránti igény egyensúlyának megbomlásához vezethet. A lájkok, megosztások és követők számában mérhető társas visszajelzés mechanizmusa fokozza a megfelelési kényszert, és elősegítheti a kockázatos vagy jogellenes online magatartásformák – például a zaklatás, a kihívásokban való veszélyes részvétel vagy a mások megszégyenítését célzó tartalmak terjesztésének – normalizálódását. Mindez a digitális szocializáció torzulásaként értelmezhető, amely a jogkövető magatartás mintáinak gyengüléséhez és a bűnmegelőzési beavatkozások új megközelítésének szükségességéhez vezet.

A kockázati tényezők bemutatása rámutat arra, hogy a technológiai, társadalmi és pszichológiai sajátosságok együttesen járulnak hozzá a fiatalkorúak online sérülékenységéhez. E tényezők nem önmagukban, hanem egymást erősítve alakítják a digitális környezetben megjelenő veszélyhelyzeteket.

III.
A digitális térben megjelenő kockázatfajták

A digitális tér sajátossága, hogy a kockázatok gyorsan terjednek, határaik nehezen körülhatárolhatók, és a fizikai világban alkalmazott védelmi mechanizmusok sok esetben nem érvényesülnek. E dinamikus és kevéssé kontrollálható környezet különösen sérülékennyé teszi a gyermek- és fiatalkorú felhasználókat, akik számára a virtuális jelenlét a mindennapi életük részévé vált. Mindez indokolttá teszi a digitális térben megjelenő főbb kockázatfajták részletes vizsgálatát, különös tekintettel azok jogi és bűnmegelőzési vonatkozásaira.

A fiatalkorúakat érintő egyik legtipikusabb kockázat a „cyberbullying", vagyis az online térben megvalósuló zaklatás,[13] melynek vizsgálata interdiszciplináris megközelítést igényel, mivel a jelenség nem csupán pszichológiai, hanem pedagógiai, jogi és szociológiai aspektusokat is magában foglal. A cyberbullying – bár a köznyelvben egyre gyakrabban használt kifejezés – nem tekinthető jogi fogalomnak a szoros értelemben vett normatív meghatározások körében. Az online zaklatás olyan, agresszív és szándékosan ismétlődő cselekvés, amelyet egy egyén vagy csoport hajt végre elektronikus eszközök alkalmazásával (kép, videó eljuttatásával, telefonhívással, e-mailek küldésével, weboldalak és egyéb üzenetküldő programok használatával), s amellyel szemben az áldozat gyakran védtelen.[14] Ez a jelenség nem csupán technikai kontextusban értelmezhető, hanem fontos társadalmi és jogi vetületei is vannak: érinti az egyén méltóságát, pszichés egészségét, közösségi részvételét és alapvető jogait, beleértve a zaklatás elleni védelmet és a biztonságos tanulási környezethez való jogot. Az online zaklatás legfőbb veszélye abban áll, hogy az interneten közzétett sértő tartalom azonnal és korlátlanul hozzáférhetővé, illetve terjeszthetővé válik, aminek következtében az áldozat a nyilvánosság bevonásával ismétlődő viktimizációnak és fokozott társadalmi megszégyenítésnek lehet kitéve. Az internet által biztosított folyamatos elérhetőség miatt az áldozat otthon is áldozati pozícióban marad. Aricak megfogalmazása szerint korábban a gyermekek saját szobájukban biztonságban érezhették magukat a zaklató cselekményektől, azonban a kiberzaklatás térnyerésével ez a biztonságérzet megszűnt.[15] A hagyományos, fizikai térben megvalósuló zaklatással ellentétben az online környezetben az elkövető és az áldozat között nincs szükség közvetlen kontaktusra, így az empatikus azonosulás esélye jelentősen kisebb. A nonverbális jelek hiánya miatt az elkövető nem szembesül áldozata érzelmi reakcióival, ami az empátia csökkenéséhez, a bűntudat hiányához és a zaklató magatartás ismétlődéséhez vezethet.[16] Míg az offline esetekben a reakciók közvetlen megtapasztalása elősegítheti a morális érzelmek, különösen az együttérzés megélését, addig a virtuális térben az elkövető legfeljebb közvetett visszajelzéseket kap (például egy üzenet törlését vagy egy profil letiltását). Ez a távolság a személyes felelősségvállalás elhalványulásához és a jogellenes magatartások gyakoribb előfordulásához vezethet. A fiatalkorúak körében tapasztalható cyberbullying esetében jellemző, hogy amikor egy fiatal online bántalmazás

11 Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság: *Podcast: Agresszió az online térben,* dr. Kiss Tibor kibertér-kriminológus, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos és nemzetközi dékánhelyettese által használt kifejezés

12 Pongácz i. m. 60.

13 A jelen tanulmányban az „online zaklatás" kifejezés alatt az online zaklatás jelenségét értem, nem pedig a zaklatás büntetőjogi törvényi tényállását.

14 Erdélyi Ákos: Az online térben bekövetkező zaklatások lehetséges okai, dinamikai jellegzetességei és megoldási lehetőségei, *Nemzetbiztonsági Szemle,* 9. évf. 3. sz., 2021, 18–32.

15 Aricak, Tolga – Sinem Siyahhan – Aisegul Uzunhasanoglu – Sevda Saribeyoglu – Songul Ciplak – Nesrin Yilmaz – Cemil Memmedov: Cyberbullying among Turkish Ado-lescents. *Cyberpsychology & Behavior,* 11. (2008), 3. 253–261. https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0016.

16 Domonkos Katalin: Cyberbullying: zaklatás elektronikus eszközök használatával, *Alkalmazott Pszichológia*, 14. évf. 1. sz., 2014, 59–70.

áldozatává válik, a kortárs környezet tagjai – noha gyakran tudnak a történtekről – többnyire passzív magatartást tanúsítanak, és tartózkodnak attól, hogy a sérelmes tartalmakat vagy a bántalmazás tényét jelentsék, illetve azt illetékes hatóság, szülő vagy pedagógus felé továbbítsák. További lényeges kockázati tényező, hogy az áldozat mellett való aktív kiállás az adott személyt is veszélyhelyzetbe sodorhatja: az agresszív magatartás könnyen áttevődhet rá, így maga is online támadások célpontjává válhat. A cyberbullying legsúlyosabb aspektusa abban ragadható meg, hogy a bántalmazás nem kizárólag az eredeti elkövető magatartásában testesül meg, hanem azokéban is, akik a sértő tartalmakat megosztják, terjesztik, illetve azokat továbbformálják. Ennek következtében egy eredetileg tréfának szánt tartalom is könnyen súlyosan sértő vagy jogsértő eszközzé válhat, amelynek hatása a technológiai fejlődés révén folyamatosan erősödik. Különösen igaz ez akkor, ha a bántalmazási folyamat során deepfake videók, manipulált képek vagy torzított szövegek kerülnek felhasználásra, amelyek tovább növelik a jogsérelem mértékét és a károkozás kockázatát. A következmények értékelésekor hangsúlyozandó, hogy a tartalmat továbbító egyén gyakran nincs tudatában, hogy magatartásával ténylegesen a bántalmazás folyamatának aktív részese és fenntartója lesz. A 2025-ben közzétett Médiapiaci Jelentésében a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (továbbiakban: NMHH) rámutat, hogy a 11–16 éves korosztály mintegy 17%-a személyesen is tapasztalt valamilyen online bántalmazási formát, míg a megkérdezettek 27%-a jelezte, hogy közvetlen környezetében másokat ért digitális térben megvalósuló atrocitás az elmúlt év során.[17] A kortársbántalmazás tehát egyre inkább a virtuális térbe helyeződik át, ahol a bántalmazás határok és időbeli korlátok nélkül valósul meg.

A fentiekből következik, hogy a cyberbullying nem csupán a digitális kultúra egyik melléktermék, hanem olyan komplex társadalmi és jogi probléma, amelynek kezelése a prevenció, a szabályozás és az oktatás összehangolt eszközrendszerét igényli. E bántalmazási formák elemzése egyúttal arra is rávilágít, hogy a digitális kommunikáció sajátos érzelmi és morális távolságot teremt a felhasználók között. Ez a távolság nemcsak az agresszív vagy kirekesztő magatartásokban, hanem az intimitást, bizalmat és szexuális önrendelkezést érintő online kapcsolatokban is megjelenik. A sexting és az online behálózás (grooming) jelenségei éppen ezen határterületeken helyezkednek el: ott, ahol a fiatalok a kapcsolatteremtés és önkifejezés eszközeként használják a digitális platformokat, ugyanakkor fokozottan ki vannak téve azok visszaélésszerű alkalmazásának. Az online szexuális behálózás olyan manipulatív folyamat, amelynek során az elkövető tudatosan törekszik a fiatalkorúakkal való bizalmi kapcsolat kialakítására és annak fenntartására. E magatartás lényege a pszichológiai befolyásolás és a hatalmi egyensúly torzítása, amelynek során az elkövető a fiatalkorú feletti kontroll megszerzésére törekszik, valamint a titoktartás kikényszerítésével igyekszik elkerülni a bűncselekmény nyilvánosságra kerülését és jogkövetkezményeit.[18] Ez a folyamat gyakran hosszú időn át tart, manipulációs technikákat, érzelmi befolyásolást és elszigetelést foglal magában, valamint szinte mindig sérti a gyermek jogi védelmét és személyes integritását.

Nemzetközi kutatások eredményei alapján a gyermekek mintegy hetede számolt be olyan, grooming jellegű magatartásról, amelynek során a velük kommunikáló személyek intim testrészekre vonatkozó kérdéseket tettek fel, illetve a szexuális tartalmú anyagok megosztására irányuló kéréseket fogalmaztak meg.[19]

A grooming nem csupán statisztikai adat; egyre növekvő társadalmi probléma, amely az online térben rejlő kommunikációs és anonimitási lehetőségeket kihasználva lényeges pszichológiai és jogi sérülékenységet teremt. A folyamat megértése rámutat arra is, hogy a fiatalok digitális viselkedését gyakran az intimitás, az elfogadás és az önértékelés iránti vágy vezérli. Ugyanezek az érzelmi mintázatok rajzolódnak ki a sexting esetében is, ahol a szexuális tartalmú kommunikáció gyakran a kapcsolatteremtés vagy bizalom jeleként válik a fiatalok online interakcióinak részévé. Bár sok esetben a fiatalok ezt személyes kommunikáció részeként élik meg, a sexting könnyen átalakul jogilag aggályos helyzetté, ha a képek terjednek, visszaélnek velük, vagy ha a megosztó fél nem érti a hosszú távú következményeket. A jogalkalmazás számára nehézséget okoz annak megítélése, hogy a felvételeket sok esetben maguk az érintettek készítik és önként továbbítják. E körülmény felveti a magánszféra határainak kérdését is, hiszen a sexting során a felhasználó lényegében saját magánéletének védelméről mond le, amikor tudatosan megosztja intim tartalmait másokkal. Mindegyik elkövetési mód nagyon jelentős hatással lehet a fiatalkorú áldozat személyiségfejlődésére. A környezete által nem időben észlelt, nem megfelelően kezelt, hosszan tartó online bántalmazás feldolgozása, a kiút keresése nem egyszerű feladat az áldozat számára, az önkárosítástól az öngyilkosságig is vezethet az út, de nem szokatlan a későbbi újbóli áldozattá, illetve akár az áldozatból bántalmazóvá válás sem. A sexting további kockázata, hogy könnyen vezethet úgynevezett sextortionhoz (zsaroláshoz), amikor az intim jellegű felvételt vagy üzenetet birtokló fél fenyegetéssel igyekszik további tartalmak megszerzésére.

A cyberbullying, a grooming és a sexting jelenségei nem tekinthetők elszigetelt problémáknak, mivel mindhárom szorosan összefügg a digitális környezet sajátos működésével, így különösen az anonimitás lehetőségével, az azonnali és akadálymentes kommunikációval, valamint azzal a ténnyel, hogy a felhasználók az interneten gyakran informális vagy részben fiktív identitásokat alakítanak ki. E tényezők együttesen növelik a fiatalkorúak sérülékenységét a digitális térben, és nem csupán technológiai, hanem komplex társadalmi, jogi és pedagógiai válaszokat is szükségessé tesznek. A prevenció kulcseleme a digitális kompetencia és az online jogtudatosság fejlesztése, amely magában foglalja a szülők és pedagógusok felkészítését, valamint a gyermekek célzott jogi és biztonsági edukációját.

17 Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság : *Gyermekek a neten és digitális szülőség – Médiahasználat és attitűdök, 2025*, Budapest, nmhh.hu/dokumentum/256686/digital_parenting_osszefoglalo_2025.pdf.

18 Varga Árpád: A gyermekek online szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem egyes szabályozási tendenciái és európai irányvonalai. *Iustum Aequum Salutare,* XXI. évf. 2025/2. sz., 175–190., valamint https://hintalovon.hu/termek/mi-az-a-grooming-es-hogyan-ismerheted-fel/?utm.

19 OFCOM Young people and online sexual solicitation: prevalence and risks *(Secondary documents / UEL report), London 2018*: www.ofcom.org.uk/siteassets/resources/documents/consultations/category-1-10-weeks/216479-vsp-harm-guidance/associated-documents/secondary-documents/uel-report-protection-of-minors.pdf?v=326206&utm.

E kompetenciák fejlesztése elősegíti, hogy a fiatalok tudatosan, felelősen és önreflexív módon használják a digitális eszközöket, ezáltal csökkentve az online bántalmazás és kihasználás kockázatát. Mindez rámutat arra is, hogy a tudatos és jogtudatos médiahasználat, valamint a felelős digitális önkontroll fejlesztése elengedhetetlen a fiatalkorúak mentális, érzelmi és társas jólétének, továbbá alapvető jogainak védelme érdekében összhangban az Európai Unió gyermekjogi stratégiájának[20] és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság tudatos médiahasználatot előmozdító programjainak célkitűzéseivel.

IV. Tudatos médiahasználat és bűnmegelőzés

A digitális eszközök mindennapi használata során egyre inkább felmerül annak a kérdése, miként lehet olyan egyensúlyi állapotot kialakítani, amely lehetővé teszi az eszközök előnyeinek kihasználását, ugyanakkor minimalizálja azok potenciális káros hatásait. Kétségtelen, hogy az információs technológiák, különösen a különböző applikációk és online platformok a tudásszerzés, a tanulás és a tájékozódás területén kiemelkedő lehetőségeket biztosítanak.[21] Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy a tudatos médiahasználat kialakítása elsősorban a szocializációs közegben, mindenekelőtt a családban veszi kezdetét, ahol a szülők meghatározó szerepet töltenek be a digitális kompetenciák fejlesztésében, valamint az online kockázatok felismerésében és kezelésében. Ennek hiányában azonban a fokozottan kiszolgáltatottá válhatnak a fiatalkorúak a digitális térben megjelenő káros tartalmaknak, manipulációs technikáknak, valamint a bűncselekményi jellegű magatartásokból eredő hatásoknak.

A szülők szerepe a gyermek tudatos digitális életének alakításában sokrétű és dinamikusan változó feladat, amely nem korlátozódhat pusztán tiltó mechanizmusokra, hanem aktív mediációt és folyamatos párbeszédet igényel. Kutatási eredmények alátámasztják, hogy a szülő-gyermek közös médiahasználata és nyitott beszélgetések gyakorisága pozitívan korrelál a gyermek tudatosságával és biztonságérzetével az online környezetben, míg a kizárólag tiltó vagy ellenőrző megközelítés csökkentheti a gyermek kommunikációs hajlandóságát a digitális élményeivel kapcsolatban.[22] Empirikus kutatások rámutatnak továbbá, hogy a szülők saját médiahasználati mintái és attitűdjei közvetlenül befolyásolják a gyermek médiahasználatát, beleértve az eszközök használatának mértékét és az ezekhez kapcsolódó veszélyek felismerését is; a szülő tehát nem pusztán kontrolláló tényező, hanem aktív mintát adó szereplő, aki saját viselkedésével is irányt mutat.[23] A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a tudatos médiahasználat kialakításában a digitális házirendek közös megalkotása, az érzékeny témák, mint például az online zaklatás vagy szexuális tartalmak megvitatása, valamint a gyermek bevonása a döntéshozatalba olyan stratégiák, amelyek erősítik a gyermek autonómiáját és csökkentik a megbélyegzés vagy a félelem miatti elhallgatást.[24] Ez megköveteli a szülőtől, hogy a gyermek digitális világába betekintést nyerjen, aktívan kommunikáljon vele a követett tartalmakról, azonosítsa az esetleges veszélyforrásokat, és közösen alakítsák ki a digitális házirendet. A bizalmi légkör a későbbiekben pedig hozzájárul ahhoz is, hogy a gyermek tudja, kihez fordulhat segítségért, legyen az szülő, tanár, osztályfőnök, vagy akár a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Internet Hotline szolgáltatása.[25]

A szülők szerepe a bűnmegelőzés szempontjából is kulcsfontosságú, hiszen a tudatos médiahasználat nem csupán pedagógiai, hanem preventív funkcióval is bír. A szülői felelősség nem kizárólag erkölcsi természetű, hanem jogilag is releváns, ugyanis a szülők kötelesek biztosítani gyermekük testi, lelki és erkölcsi fejlődését, ami a XXI. században a digitális kompetenciák és az online biztonság területére is kiterjed. A szülők feladata nemcsak a megelőző tájékoztatás, hanem a megfelelő reakciókészség és jogtudatosság kialakítása is: tudniuk kell, milyen esetekben indokolt hatósági bejelentést tenni, illetve milyen jogi eszközök állnak rendelkezésükre a gyermekük védelmében.

A 2013–2023-as évekre vonatkozó Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (továbbiakban: NBS) hangsúlyozza a család és az iskola közös felelősségét a digitális kockázatok csökkentésében, továbbá előírja a szülők preventív képzésének fontosságát az online veszélyek felismerése és kezelése érdekében.[26] A tudatos szülői magatartás tehát egyfajta „elsődleges prevenciós szintet" képez: a helyes mintakövetés, a bizalmi kommunikáció és a digitális jogismeret fejlesztése egyaránt hozzájárul, hogy a fiatalkorúak ne váljanak sem áldozattá, sem elkövetővé az online térben. A szülői felelősség mellett azonban kiemelt szerep hárul az oktatási intézményekre és a pedagógusokra, akik a gyermekek társadalmi szocializációjának másik meghatározó szereplői. Az oktatási intézmények nem pusztán tudásközvetítő, hanem értékközvetítő és magatartásformáló funkciót is betöltenek, amely kiterjed a digitális kompetenciák, a tudatos médiahasználat és az online biztonság fejlesztésére is. A Nemzeti alaptanterv[27] fejlesztési területként nevesíti a digitális kompetenciát és a médiatudatosságra nevelést, míg a 2013–2023-as NBS[28] hangsúlyozza, hogy az iskolai nevelés során a pedagógusok feladata a prevenciós szemlélet kialakítása és a digi-

20 Európai Bizottság: *Az Európai Unió gyermekjogi stratégiája* [COM (2021) 142 final], Brüsszel, 2021. március 24. eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142.

21 UNICEF (2017): *Children in a Digital World*. New York. www.unicef.org/media/48581/file/SOWC_2017_ENG.pdf.

22 NMHH Digital Parenting Kutatás 2024–2025 (2025). *Digitális szülői stratégiák és kommunikáció a családban*. NMHH nmhh.hu/kiadvany/1/Mediapiaci_Jelentes_2025/78/Digitalis_szuloi_strategiak?utm.

23 Szabó-Prievara Dóra Katalin – Tarkó Klára: A problémás mértékű internethasználat gyermekek körében – az Internet Addiction Test for Families (IAT-F) magyar nyelvű alkalmazása, *Iskolakultúra*, 33. évf. 2023/1–2. sz., 78–92.

24 NMHH Digital Parenting Kutatás 2024–2025 (2025). *Digitális szülői stratégiák és kommunikáció a családban*. NMHH https://nmhh.hu/kiadvany/1/Mediapiaci_Jelentes_2025/78/Digitalis_szuloi_strategiak?utm.

25 NMHH – Internet Hotline: A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Internet Hotline szolgáltatása lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy online jogsértéseket, zaklatást vagy veszélyeztető tartalmakat jelentsenek, és tanácsot kapjanak a gyermekek biztonságos digitális környezetének kialakításához. internetfigyelo.hu/hotline.

26 1744/2013 (X. 17) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról 8.2.

27 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról (I.1.1: Médiatudatosságra nevelés, illetve II. rész 3.8.1 digitális kultúra tantárgy).

28 1744/2013 (X. 17) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról 8.2.

tális térben megvalósuló kockázatok felismerésére, illetve kezelésére való nevelés elősegítése. A pedagógus az a felnőtt személy, aki – például egy cyberbullying-eset kapcsán – nemcsak az áldozattal, hanem gyakran az elkövetővel és a tanúkkal is közvetlen kapcsolatban áll, így a konfliktus észlelésében, kezelésében és megelőzésében egyaránt kulcsszereplő. Az iskolai környezetben ezért elengedhetetlen az online zaklatási esetek kezelésére szolgáló eljárási protokoll kidolgozása, amely magában foglalja az elkövetők felelősségre vonásának iskolán belüli rendjét, a diákok számára egyértelmű és elérhető bejelentési mechanizmusokat, valamint a pedagógusok és pszichológusok felkészítését a mediációs és konfliktuskezelési technikák alkalmazására. Az intézményekben célszerű lenne „kijelölt felelős személy" meghatározása, akihez az online zaklatással kapcsolatos esetek bejelentése irányulhat.

Az oktatásban meghatározó, hogy a pedagógus mennyire értő tolmácsolója a digitális térben megjelenő kockázatoknak és a médiatudatosság kérdéskörének. A médiatudatosságra nevelés ugyanakkor összetett, a digitális és infokommunikációs technológiák fejlődésével folyamatosan változó feladatrendszer, amely a pedagógusoktól naprakész tudást, felhasználói jártasságot és a gyakorlati készségek állandó fejlesztését igényli.[29] Mindez szükségszerűen a tanárképzés és továbbképzés rendszerének szerepére irányítja a figyelmet, hiszen a pedagógus csak akkor lehet hatékony bűnmegelőzési tényező, ha maga is tudatos, felelős és digitálisan kompetens. A pedagógusképzés minden szintjén (óvó-, tanító- és tanárképzés), és szakos képzéstől függetlenül minden pedagógusjelöltnek meg kell(ene) szereznie az erre vonatkozó alapismereteket. A pedagógusok szerepe tehát megmutatkozik egyfelől az ismeretek átadásában, másfelől „munkaköri kötelessége" a tudatosság készségének birtokában lenni.[30]

Az oktatási intézményeken belül az iskolapszichológus szerepe különösen jelentős. Nem elegendő a probléma szankcionálás-központú kezelése (például a bántalmazó gyermek iskolából való eltávolítása), hiszen a zaklató magatartás mögött gyakran pszichés, családi vagy szociális tényezők állnak.

Az oktatási intézmények tehát kulcsszereplők a digitális térben megjelenő kockázatok felismerésében és csökkentésében, azonban e feladatok hatékony ellátása nem képzelhető el megfelelő állami szabályozás és intézményi támogatás nélkül. A gyermekek online biztonságának és médiatudatosságának fejlesztése rendszerszintű megközelítést igényel, amelyben az állam koordináló, szabályozó és erőforrás-biztosító szerepe meghatározó. Az állami szerepvállalás így nemcsak a jogi-szabályozási környezet kialakításában, hanem a nevelési, oktatási és bűnmegelőzési programok stratégiai irányításában is megnyilvánul. A tanulókat fel kell készíteni, hogy mit tehetnek az őket ért vagy az általuk tapasztalt online zaklatás esetén, mikor és milyen formában reagáljanak, illetve mely esetek igényelnek azonnali felnőtt- vagy hatósági beavatkozást. A prevencióban kiemelt szerepet játszik a drámapedagógia és élménypedagógia módszertana, melyek segítségével a tanulók biztonságos, szimulált környezetben ismerhetik meg a cyberbullying és más online bántalmazási formák mechanizmusait. Az NMHH Médiatudatosság a családban programja,[31] illetve az olyan kezdeményezések, mint a „Mobil a családom" projekt, a tudatos és felelős digitáliseszköz-használatot segítik elő a családok körében. A civil szervezetekkel – például a Momentán Társulattal – közösen megvalósított dramatizált programok pedig élményszerű formában járulnak hozzá a gyermekek és a szülők médiatudatosságának, empátiájának és megelőzési képességének fejlesztéséhez. E törekvések összességükben nemcsak a jogsértések visszaszorítását, hanem a biztonságos és felelős online jelenlét megerősítését is szolgálják.

Az állam felelőssége abban is megmutatkozik, hogy biztosítja a bejelentési és segítségnyújtási csatornák hozzáférhetőségét, ezzel támogatva az áldozatokat és az oktatási szereplőket. Az Internet Hotline (internethotline.hu) és a biztonsagosinternet.hu felületek az illegális és káros online tartalmak bejelentésére szolgálnak, míg a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány (kekvonal.hu) telefonos és online lelkisegély-szolgálata minden korosztály számára anonim segítséget nyújt, szükség esetén közvetítve az illetékes hatóság vagy szakember felé.

V. Összegzés

A tanulmány a digitális térben megjelenő kockázatok feltárásával arra kívánt rámutatni, hogy a fiatalok online környezetben való biztonsága nem csupán technológiai, hanem jogi, nevelési és társadalmi kérdés is. A kockázatok, legyenek azok jogi, pszichológiai vagy társadalmi természetűek, mégis komplex, egymásra ható tényezőkből állnak, amelyek kezelése csakis rendszerszinten lehetséges. E rendszerben az állam feladata a megfelelő jogi-szabályozási környezet és támogatási struktúra kialakítása, a pedagógusoké az iskolai nevelésen és példamutatáson keresztül történő tudatosságfejlesztés, míg a szülők szerepe a gyermekek online jelenlétének kísérése, irányítása és érzelmi biztonságuk megerősítése. A civil szervezetek és a médiahatóságok pedig olyan kiegészítő szereplők, akik a társadalmi érzékenyítést, az ismeretterjesztést és a prevenciós gyakorlatokat támogatják.

A digitális kockázatokkal kapcsolatos tudatosság fejlesztése tehát nem csupán a bűnmegelőzés, hanem a gyermek- és ifjúságvédelem, valamint az oktatáspolitika metszéspontjában elhelyezkedő közérdek. A digitális térben zajló jelenségek megértése és kezelése a jövő generációk biztonságos, felelős és önálló médiahasználatának alapfeltétele. Ennek felismerése indokolja, hogy a digitális tudatosság és az online kockázatok kezelése a bűnmegelőzési gondolkodás szerves részévé váljon.

Irodalom

Aricak, Tolga – Sinem Siyahhan – Aisegul Uzunhasanoglu – Sevda Saribeyoglu – Songul Ciplak – Nesrin Yilmaz – Cemil Memmedov: Cyberbullying among Turkish Ado-

29 Szőke-Milinte Enikő: *Információ – Média (Tudatosság) – Műveltség. A Z generáció tanulása*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2020, 88. o.

30 1488/2016. (IX. 2.) Korm. határozat a gyermekek számára biztonságos internetszolgáltatás megteremtéséről, a tudatos és értékteremtő internethasználatról és Magyarország digitális gyermekvédelmi stratégiájáról.

31 NMHH: Kampány indul a családok digitális tudatosságáért: nmhh.hu/cikk/252913/Kampany_indul_a_csaladok_digitalis_tudatossagaert.

lescents. *Cyberpsychology & Behavior,* 11. (2008), 3. 253–261. https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0016.
Domonkos Katalin: Cyberbullying: zaklatás elektronikus eszközök használatával, *Alkalmazott Pszichológia,* 14. évf. 1. sz., 2014, 59–70.
Erdélyi Ákos: Az online térben bekövetkező zaklatások lehetséges okai, dinamikai jellegzetességei és megoldási lehetőségei, *Nemzetbiztonsági Szemle,* 9. évf. 3. sz., 2021, 18–32.
Kapus Krisztián: *Internetfüggőség és kiégés a középiskolai oktatásban* (doktori értekezés), Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Klinikai Idegtudományok Doktori Iskola, Pécs, 2021
Németh Zsolt: A média és a kibervilág hatása a fiatalkorúak bűnözésére, *Jogi Fórum,* 2024. április 12.
Pásztor–Bak: Folyton online: A közösségi média használat, a társas kapcsolatok és a boldogság összefüggései az Y és Z generáció tekintetében, In: *XVII. Nemzetközi Tudományos Napok Konferencia: A Tudományos Napok Publikációi*, 2020, 922.
Pongrácz Ildikó: Gyermek a digitális világ útvesztőiben – veszélyek és lehetőségek, *Miskolci Jogtudó,* 2019/2, 60–64.
Szabó Barbara – Koncz Patrik – Király Orsolya – Koronczai Beatrix – Paksi Borbála – Demetrovics Zsolt: A problémás közösségimédia-használat és a mentális egészség kapcsolata magyar kamaszok körében, *Szegedi Pszichológiai Tanulmányok,* 9. évf., 1. sz., 2022, 1–15.
Szabó-Prievara Dóra Katalin – Tarkó Klára: A problémás mértékű internethasználat gyermekek körében – az Internet Addiction Test for Families (IAT-F) magyar nyelvű alkalmazása, *Iskolakultúra,* 33. évf. 2023/1–2. sz., 78–92.
Szőke-Milinte Enikő: *Információ – Média (Tudatosság) – Műveltség. A Z generáció tanulása*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2020, 88. Tari Annamária: *Bátor generációk*. Budapest, Tericum Kiadó, 2017
Varga Árpád: A gyermekek online szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem egyes szabályozási tendenciái és európai irányvonalai, *Iustum Aequum Salutare,* XXI. évf. 2025/2. sz., 175–190.

Jogszabályok és hivatalos dokumentumok

1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról.
110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról.1488/2016. (IX. 2.) Korm. határozat a gyermekek számára biztonságos internetszolgáltatás megteremtéséről, a tudatos és értékteremtő internethasználatról és Magyarország digitális gyermekvédelmi stratégiájáról.
Európai Bizottság: Az Európai Unió gyermekjogi stratégiája (COM(2021) 142 final), Brüsszel, 2021. március 24.

Internetes hivatkozások

Kék Vonal: Online zaklatás – Beszélj róla! (2022). https://beszeljrola.kek-vonal.hu
Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság: A 13–16 éves korosztály közösségimédia-használati szokásait felmérő kutatás, Budapest, 2024. nmhh.hu/dokumentum/248474/A_1316_eves_korosztaly_kozossegimedia_hasznalati_szokasait_felmero_kutatas_eredmenyei.pdf.
Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság: Gyermekek a neten és digitális szülőség – Médiahasználat és attitűdök, 2025, Budapest, 2025. nmhh.hu/dokumentum/256686/digital_parenting_osszefoglalo_2025.pdf.
Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság: Digital Parenting Kutatás 2024–2025 – Digitális szülői stratégiák és kommunikáció a családban, Budapest, 2025. nmhh.hu/kiadvany/1/Mediapiaci_Jelentes_2025/78/Digitalis_szuloi_strategiak.
Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság: Kampány indul a családok digitális tudatosságáért: nmhh.hu/cikk/252913/Kampany_indul_a_csaladok_digitalis_tudatossagaert.
OFCOM: *Young People and Online Sexual Solicitation: Prevalence and Risks* (Secondary documents / UEL Report), London, 2018. www.ofcom.org.uk/siteassets/resources/documents/consultations/category-1-10-weeks/216479-vsp-harm-guidance/associated-documents/secondary-documents/uel-report-protection-of-minors.pdf?v=326206&utm.
UNICEF Magyarország: Digitális elhanyagolás – egy láthatatlan, mégis mindennapos veszélyeztetési forma (2023); / unicef.hu/igy-segitunk/hireink/digitalis-elhanyagolas-egy-lathatatlan-megis-mindennapos-veszelyeztetesi-forma.
UNICEF (2017): Children in a Digital World. New York: www.unicef.org/media/48581/file/SOWC_2017_ENG.pdf.
UNICEF: *More than a third of young people in 30 countries report being a victim of online bullying* (Press release), New York, UNICEF, 2019.